

сил цілий наш вік працювати, щоб вона велика була між державами світу, щоб український народ був щасливий і великий між іншими народами” [3,3].

Література:

1. Дванадцять маршрутів Київщиною. . – К.: Гранті-Т, 2008. 104 с.
2. Десять маршрутів вихідного дня навколо Києва. – К.: Гранті-Т, 2007. 88 с.
3. Степан Рудницький. Початкова географія для народних шкіл. – Київ – Львов – Відень: т-во „Вернигора”, 1918.
4. Українська педагогіка в персоналіях: У 2 кн. Кн. 2: Навч. посібник / За ред. О.В.Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – 552 с.

УДК 37(09)

Качур В.П.

МЕТОДИ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ШКОЛИ І СІМ'Ї У США

Анотація. У статті висвітлюються методи ефективної комунікації школи і сім'ї у США.

Аннотация. В статье освещаются методы эффективной коммуникации школы и семьи в США.

Annotation. Methods of effective communication of school and family are in the USA lights up in the article.

Україна стоїть на шляху реальної розбудови демократичного суспільства, а тому особливої актуальності набуває проблема якісної підготовки молодих спеціалістів, бо тільки компетентна, самостійна і відповідальна, з чіткими громадськими позиціями індивідуальність, тобто морально вихована людина, здатна до оновлення державності України, розвитку її економіки та культури. Як відомо, культурний простір кожної країни визначається національним та світовим прогресом, а також відчуває вплив різних культурних запозичень, які не завжди виступають фактором позитивної спрямованості. Це зумовлено тим, що теорія і практика виховання ґрунтується насамперед на національних та історичних традиціях і залежить від державної політики тієї чи тієї країни в галузі освіти. З цього погляду особливу цікавість викликає теорія і практика виховання молоді у сім'ї та школі в США. Проблемам сімейного устрою в США присвятили свої розвідки Д. Стівенсон, А. Дебора Доусон, Ф. Фурстенберг, Дж. Брукс-Канн, Ш. Келам, Л. Чейз-Лансдейл, Д. Попеное, Д. Вайтехед. Їхні дослідження завоювали велику популярність не тільки в США, але й у всьому світі. У вітчизняній педагогіці в цьому напрямку працюють Г.Д. Дмитрієв, І.Д. Зверев, І.К. Зверева, З.О. Малькова, М.Д. Нікандров, В.І. Петрищев.

У нашій статті спробуємо окреслити шляхи налагодження ефективної комунікації сім'ї та школи в США, які можна застосувати на практиці і в Україні, що, на нашу думку, сприятиме подальшій демократизації національної системи освіти.

Виховання дитини, як говорить народна мудрість, починається з колиски, а формування її як особистості відбувається у сім'ї. Воно здійснюється не шляхом педагогічних дій, не епізодично, а постійно, день у день, із кожним словом, діями близьких людей. Тому американці вважають, що починати виховання потрібно

батькам із самих себе. Саме в сім'ї людина вперше зазнає такого почуття, як любов, дружба, довіра, готовність до самопожертви, тут вона сама навчається цьому.

З переходом до школи молода людина потрапляє в інше оточення, яке насамперед має не зруйнувати набутого в дошкільний період, сприяти розвиткові позитивних рис. Однак тут починають виникати і нового виміру конфліктні ситуації, викликані зміною стилів спілкування. Ці ситуації не обмежуються мінімальною кількістю діячів (учень – учитель), а вимагають включення в систему всіх членів сім'ї та колективу школи, тобто взаємодія сім'ї та школи виходить на якісно новий щабель відносин. Особливо це стає відчутним у середній ланці, де школа з одного боку, а сім'я з іншого мають забезпечити учневі належні умови для ефективного навчання. Виходячи з цього, виокремлюємо методи, спрямовані допомогти школі і батькам віднайти ефективні можливості для комунікації у вирішенні спільної проблеми.

Методи допомоги школі в розробці ефективної системи комунікації школи та сім'ї. Розвиваючи школи як місця, де сімейна допомога є завжди бажаною, важливо створити такі засоби сімейної допомоги, які б задовольнили і сім'ї, і вчителів та дали б змогу сім'ї здійснювати ефективну підтримку учневі в навчанні. Американські вчителі вважають, що для ефективної комунікації потрібно насамперед себе озброїти необхідними знаннями. Тож у цьому напрямку ними запропоновано три основних рекомендації. Зупинимось докладніше на кожній із них.

1. *Спробуйте поліпшити шкільний клімат, аби ще більше привабити батьків до комунікації.* Ця порада потребує незначних затрат, пов'язаних зі способами покращення клімату. Такими, на думку американських педагогів, є:

а) при розробці запрошення батькам вступити в комунікацію необхідно виявити повагу до сім'ї та її культури. На цьому аспекті неодноразово наголошували дослідники [3]. Як одну з можливих форм запрошення можна використати і звичайні шкільні заходи, наприклад показ картин, експонатів та різних культур, які мають відношення до школи і цим самим підкреслюють дружні стосунки як між учителями, так і ставлення учителів до учнів чи сім'ї загалом;

б) використовуйте для залучення ті методи, які раніше позитивно себе зарекомендували. Хоч вони спеціально й розроблені для покращання комунікації сім'ї, школи та суспільства, проте досить часто ці методи, як зазначають американські вчені, є неприйнятними, недоречними, бо суперечать певним сімейним цінностям та цілям і є не ефективними у навчанні учня [12]. Підвищити ефективність комунікації сім'ї та школи в багатьох школах можна, наполегливо працюючи з батьківським активом, запрошуючи всі учнівські сім'ї до співпраці, контролюючи доступ до певних видів діяльності. За умови активної підтримки школи та відповідної кваліфікації деяким батькам можна запропонувати замінити вчителя на уроці (хоча б на короткий час), аби вчитель міг відповісти на питання батьків;

в) використовуйте позашкільні програми. Американські педагоги застерігають від ототожнення позашкільної програми з домашнім завданням учнів та можливістю частоті розмови з батьками про соціальний статус та навчання дітей [9]. У такому випадку більшість батьків, які працюють 40 годин на тиждень чи більше, відчувають, що вони проводять недостатньо часу зі своїми дітьми [2]. Визнаючи, що позашкільні програми є важливою ланкою в комунікації школи та сім'ї,

доречним видається не розмежовувати учительський колектив на власне шкільний та позашкільний. За краще буде включити позашкільні педагогічні функції у професійний розвиток вчителя;

г) скористайтеся запланованими учнівськими заходами для залучення батьків до комунікації зі школою. Цей метод є важливим на початковому етапі, переважно для учнів середньої школи, де позанавчальна діяльність, зазвичай, вимагає додаткової присутності батьків у школі. Посилити зв'язки сім'ї та школи під час цих заходів може, наприклад, заохочення вчителів, директора та інших членів шкільного колективу; коротка, але доступно укладена інформація про важливість ефективної участі та підтримки батьками учнівського навчання; прості привабливі поради, як батьки можуть підтримувати учнівську освіту в різноманітних формах;

г) попросіть учителів написати та зберегти методи та ідеї, що стосуються взаємодії сім'ї та школи, в учительській чи іншій, доступній учителю, кімнаті. Роблячи плани та методи комунікації сім'ї та школи частиною шкільної культури, варто звернути увагу на ті методи, які з них діють у школі та виражають свідому потребу в комунікації. Такий підхід допомагає школам мати ресурсний центр для молодих учителів для покращення ними навиків та можливостей ефективної комунікації. Школи, які створили такий ресурсний центр, показали досить високий рівень комунікації сім'ї та школи після відповідної перевірки [7].

2. *На практиці засвоюйте навички комунікації сім'ї та школи з метою батьківського залучення.* Запрошення школою та вчителем батьків до комунікації критично сприймається батьками. Як підкреслюють американські педагоги, ефективні запрошення та вдала комунікація можуть бути досить продуктивними для учнівського навчання [7]. На жаль, через відсутність належного навчання та практики вчителі дуже часто непідготовлені до такої комунікації [6]. Тут головна порада – надати вчителю потрібні інструменти для більш ефективної взаємодії сім'ї та школи й ефективного навчання учня.

Видається доречним, щоб школа мала систематичну, динамічну щорічну програму з навчання вчителя, що базується на розвитку підходів до підвищення ефективної комунікації сім'ї та школи [3]. У науковій літературі пропонують застосовувати на практиці такі дії: створіть учителям умови для співпраці і перейняття досвіду; підкресліть важливість активного навчання та запровадження у практику вдалих підходів; покажіть батькам перспективи та ефективні підходи до комунікації сім'ї та школи; адаптуйте зміст програми відповідно до особливостей історії, інтересів, сімейних культур та цілей до кожної шкільної групи; тримайте зв'язок із колегами, узагальнюйте та переймайте досвід [10].

Програма має відзначатися професійним ростом. Вона не повинна бути доданою до вже готового ряду вимог, а бути діючою, невід'ємною складовою навчального процесу в школі протягом року. Зазначимо, що принципи підготовки повинні базуватися на лідерських якостях, необхідних для створення структур, можливостей та підтримки вчителів та батьків, які є критичними відносно багатьох зусиль ефективної комунікації сім'ї та школи.

3. *Розробіть внутрішкільні ресурси для підтримки двосторонньої взаємодії сім'ї та школи та довіри.* Такими, на думку американських учителів, є: оформлення приміщення з матеріалами для батьків (напр., кімната, секція в бібліотеці), де вони можуть зручно чекати, розмовляти з іншими батьками чи вчителями, ділитись ідеями та оглянути матеріали, що підтримують навчальну діяльність удома; регулярні збори в школі з метою взаємодії та обміну

інформацією та пропозиціями щодо батьківської підтримки учнівського навчання; встановлення телефонів та голосової пошти у класах для швидких перевірок між учителями та батьками; з постійним доступом до Інтернету, який теж може бути корисним для ефективного спілкування; потрібно виділяти час на домашні візити вчителя зменшенням часу на аудиторну роботу; створення консультативних структур для середньої школи та старших класів середньої школи, що підтримуватимуть розвиток особистих відносин між малими групами учнів у школі та між учителями; створення додаткового персоналу. Зрозуміло, що будь-які нововведення, покращення комунікації, залучення батьків до співпраці, як і покращення учнівських досягнень із певного предмета, часто потребують додаткових витрат на персонал. Планування відносин батьки – вчитель – суспільство повинно розвиватися на добровільних засадах, але довготривала робота повинна заохочуватися школою для підвищення ефективності спілкування сім'ї та школи; тимчасовий персонал для заміни вчителя на певний час, пов'язаної з проведенням конференцій, дзвінками батькам, підготовкою листів, неформальних конференцій, домашніх візитів. Фінансові проблеми також можуть перешкоджати швидкому вирішенню питання.

Незалежно від вибору форми, розподіл ресурсів потрібно фокусувати на розвиткові відносин учителів і батьків, що базуються на взаємоповазі та довірі, обміні інформацією. Загалом довіру деякі дослідники вважають однією з основних складових успішних та продуктивних взаємовідносин сім'ї та школи [1]. Як стверджує Д. Епштейн [11], батьки, які проявляють низький рівень довіри вчителям, також часто виражають низьке позитивне відношення до взаємодії. Для отримання довіри дуже важливим є збільшення кількості зустрічей, підвищення уваги та поваги до батьків, впровадження особливих порад щодо батьківської підтримки навчання учня вдома. Важливо, щоб сприймали взаємодію сім'ї та школи як покращання довіри батьків, аніж як підвищення цікавості до доходу сім'ї чи рівня освіти [11].

Методи допомоги батькам для ефективної підтримки учнівського навчання вдома. Сім'ї краще відповідають на взаємодію із школою та стають більш активними в допомозі учнівській освіті, коли умови комунікації задовольняють сімейні потреби, можливості та обмеження. Але найпершою умовою активної комунікації є знання того, чи можуть батьки допомогти своїм дітям навчатися [11] та які результати учні можуть отримати при батьківській підтримці [5]. Американські педагоги дають такі рекомендації щодо ініціативи школи в підвищенні можливостей сім'ї допомогти учнівському навчанню.

1. *Запропонуйте повний перелік батьківської допомоги.* Потрібно застосовувати стандартні підходи (напр., дні відкритих дверей, конференції, звіти) та ініціативи, спрямовані на запровадження нових традицій, що розширюють роль сім'ї, залучення репетитора, помічника, адвоката та особу, яка приймає рішення. Така діяльність може включати: а) координацію із громадською підтримкою діяльності батьків у школі (напр., запропонувати батькам „місця спостереження” у класі, можливість ставити запитання, показ можливої участі через відеопрезентацію та ін.); б) можливість виділити повний робочий день на неформальні візити в школу на тижні перед початком нового навчального року (з наглядом дітей, сніданком, із можливістю поспілкуватися з новими вчителями та оглянути школу); в) написання повідомлення батькам про можливість допомоги вдома та в школі, де підкреслено переваги батьківської допомоги учнівському

навчанню; г) координування участі батьків в учнівському навчанні за допомогою засобів масової комунікації (радіо, телебачення, преса); г) запрошення батькам у школу на певні дні тижня.

2. Підкресліть, що допомога в школі та вдома є важливими в навчанні учня. У багатьох школах участь батьків спостерігається тільки на масових заходах (напр., конференція батьків та вчителів, відвідування спеціальних заходів). Ця діяльність є дуже важливою складовою програми допомоги батьків, але участь у ній беруть переважно ті батьки, які живуть недалеко від школи, не мають проблем із транспортом та мають роботу із рухливим графіком. Відзначимо, що діяльність батьків у школі змінюється залежно від соціально-економічного статусу. Сім'ї з низьким достатком приділяють учням більше уваги вдома, ніж у школі [13]. Можливостей допомогти дітям розвивати навички, що ведуть до успіху, більше в сім'ї. Тому, на переконання Бейкера, найбільш важливим у досягненні успіху учня є саме дискусія з батьками вдома [3].

3. Запропонуйте особливі та зрозумілі пропозиції щодо батьківської допомоги у навчанні вдома. Розмова про батьківську допомогу є більш ефективною, коли вчитель: а) повідомить сім'ю про здібності учня, його ставлення до навчання та поведінку в школі і як батьки можуть на них впливати; б) запропонує недовготривалі варіанти допомоги (напр., читати разом по 10 хвилин 3 дні на тиждень, зробити 2 завдання разом протягом одного дня тощо) [8]; в) виразить повагу культурі та мові сім'ї [3], схвалення батьківськими зусиллями, підкреслить, що батьківська допомога відіграє важливу роль у навчанні учня; г) пояснить учням, щоб вони вимагали в батьків допомоги. Учні дуже часто мають найбільший вплив на своїх батьків [8].

Отже, освіта учня багато в чому залежить від батьківської допомоги, яка є однією з актуальних проблем ефективної комунікації сім'ї і школи. Для розв'язання цієї проблеми американськими педагогами розроблено ряд методів, спрямованих на активне залучення батьків до співпраці зі школою. Пропоновані методи носять нібито односторонній характер, оскільки основне навантаження лягає на вчителів, але в кінцевому підсумку маємо результат, який задовольняє всі сторони: школу, батьків, учня.

Література:

1. Adams, K.S., & Christenson, S.L. (1998). Differences in parent and teacher trust levels: Implications for creating collaborative family-school relationships. *Special Services in the Schools*, 14(1/2), 1-22.
2. Afterschool Alliance (2000, January). *Afterschool alert: Poll report*. http://www.mott.org/2121/21cclc/afterschool_alliance.html.
3. Baker, A. (1997a). Improving parent involvement programs and practice: A qualitative study of parent perceptions. *School Community Journal*, 7(1), 9-35.
4. Baker, A. (1997b). Improving parent involvement programs and practice: A qualitative study of teacher perceptions. *School Community Journal*, 7(2), 27-55.
5. Balli, S.J., Demo, D.H., & Wedman, J.F. (1998). Family involvement with children's homework: An intervention in the middle grades. *Family Relations*, 47(2), 142-146.
6. Chavkin, N., & Williams, D. (1993). Minority parents and the elementary school: Attitudes and practices. In N.F. Chavkin (Ed.), *Families and schools in a pluralistic society* (pp. 73-84).
7. Chrispeels, J.H. (1996). Evaluating teachers' relationships with families: A case study of one district. *Elementary School Journal*, 97(2), 179-200.

8. Comer, J.P. (1992). Educational accountability: A shared responsibility between parents and schools. *Stanford Law and Policy Review*, 4, 271-278.
9. Cosden, M., Morrison, G., Albanese, A.L., & Macais, S. (2001). When homework is not home work: After-school programs for homework assistance. *Educational Psychologist*, 36(3), 211- 221.
10. Datnow, A., & Castellano, M. (2000). Teachers' responses to Success For All: How beliefs, experiences, and adaptations shape implementation. *American Educational Research Journal*, 37(3), 775-799.
11. Epstein, J.L., & Dauber, S.L. (1991). School programs and teacher practices of parent involvement in inner-city elementary schools. *Elementary School Journal*, 91, 289-305.
12. Radd, T.R. (1993). Restructuring parent-teacher organizations to increase parental influence on the educational process. *Elementary School Guidance and Counseling*, 27(4), 280-287.
13. MGT of America, Inc. (2001, January). *A performance audit of Metropolitan Nashville Public Schools* (pp. 12.1-12.106).

УДК 37(09)

Кравчук М.С.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ О.А.ЗАХАРЕНКА У САХНІВСЬКІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті обґрунтовано особливості організаційно-педагогічної роботи в навчальних закладах, зокрема у Сахнівській школі О.А. Захаренка; здійснено аналіз досягнень Авторської школи як моделі навчально-виховного закладу.

Аннотация. В статье обоснованы особенности организационно-педагогической работы в учебных заведениях, в частности в Сахновской школе О.А. Захаренко; осуществлен анализ достижений Авторской школы как модели учебно-воспитательного заведения.

Annotation. In the article features are grounded organizationally pedagogical work in educational establishments, in particular in Sakhnovski's school of O.A. Zakharenko; the analysis of achievements of Author school as models of educational establishment is carried out.

Виховання у загальноосвітньому навчальному закладі є гуманістичним за сутністю і змістом. Таке виховання забезпечується шляхом встановлення і підтримки балансу державного, сімейного та суспільного виховання, формування стратегій, різноманітних виховних систем, відкритості, варіативності їх форм, методів, механізмів з обов'язковим використанням регіональних особливостей.

Завданнями загальноосвітнього навчального закладу у здійсненні виховного процесу є: створення умов для засвоєння національних та загальнолюдських цінностей, самовиховання і самореалізації особистості, сприяння інтелектуальному, морально-духовному, фізичному та естетичному розвитку особистості в шкільній і позашкільній діяльності; органічне поєднання організаційно-педагогічної, сімейно-родинної, національно-культурної та просвітницької діяльності учителів, батьків, учнів; створення науково-методичної,